

Η ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Ελένη Παπούλη*

Περίληψη

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989) αποτελεί θεμελιώδες κείμενο για την προάσπιση των δικαιωμάτων των ανηλίκων σε όλο τον κόσμο. Μέσα από τις θεματικές ενότητες της Σύμβασης αντλούνται και εξετάζονται άρθρα τα οποία αφορούν τα δικαιώματα των παιδιών στην κλειστή περιθάλψη με σκοπό τη διερεύνηση του βαθμού εφαρμογής τους στον πληθυσμό των παιδιών στα Ελληνικά Ιδρύματα. Παράλληλα, παρουσιάζεται η γενικότερη εικόνα των Ιδρυμάτων στην Ελλάδα και διατυπώνονται προβληματισμοί και προτάσεις για τη βελτίωση της παρούσας κατάστασης.*

Εισαγωγή

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού- εκτός από το γενικό πλαίσιο αναφοράς στη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών ανεξαρτήτως θρησκευόμενου, φυλής, εθνικότητας, κοινωνικοοικονομικής κ.ά. κατάστασης- αναφέρεται ρητά, μέσα από ορισμένα άρθρα της, στις μορφές και τα είδη των δικαιωμάτων τα οποία πρέπει να έχουν τα ανήλικα άτομα (παιδιά και έφηβοι), που στερούνται κατάλληλου οικογενειακού περιβάλλοντος. Πιο συγκεκριμένα, η Σύμβαση περιέχει άρθρα τα οποία αφορούν τα παιδιά που είτε διαβιούν σε Ιδρύματα Παιδικής Προστασίας (κρατικά ή ιδιωτικά) είτε πρόκειται να εισαχθούν σε αυτά.

Η Willow (1996) εστιάζει την προσοχή της σε 24 Άρθρα¹ της Σύμβασης τα οποία θεωρεί ότι αφορούν άμεσα όλα τα παιδιά και τους εφήβους που δέχονται κλειστή προστασία και φροντίδα. Σύμφωνα με τη συγγραφέα, η παροχή ποιοτικής ιδρυματικής φροντίδας για παιδιά και νέους

* Κοινωνική λειτουργός, Καθηγήτρια Εφαρμογών, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ Αθήνας.

1. Οι τίτλοι περιγράφουν το περιεχόμενο των άρθρων και προέρχονται από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Επιτροπής της UNICEF: www.unicef.gr. ΑΡΘΡΟ 1 Ορισμός του παιδιού, ΑΡΘΡΟ 2 Διακρίσεις, ΑΡΘΡΟ 3 Φροντίδα, ΑΡΘΡΟ 8 Κατοχύρωση της ταυτότητας, ΑΡΘΡΟ 9 Ζωή με τους γονείς, ΑΡΘΡΟ 10 Επανάωση με την οικογένεια, ΑΡΘΡΟ 12 Ελευθερία γνώμης, ΑΡΘΡΟ 13 Ελευθερία έκφρασης, ΑΡΘΡΟ 14 Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας, ΑΡΘΡΟ 19 Προστασία από την κακομεταχείριση-παράμεληση, ΑΡΘΡΟ 20 Προστασία-ορφανά, ΑΡΘΡΟ 22 Παιδιά πρόσφυγες, ΑΡΘΡΟ 23 Παιδιά με ειδικές ανάγκες, ΑΡΘΡΟ 24 Υγεία και υγειονομικές υπηρεσίες, ΑΡΘΡΟ 25 Επανεξέταση φροντίδας, ΑΡΘΡΟ 26 Κοινωνική Πρόνοια, ΑΡΘΡΟ 27 Επίπεδο ζωής, ΑΡΘΡΟ 28 Εκπαίδευση, ΑΡΘΡΟ 29 Στόχοι της Εκπαίδευσης, ΑΡΘΡΟ 30 Παιδιά μειονοτήτων, ΑΡΘΡΟ 31 Παιχνίδι-ψυχαγωγία, ΑΡΘΡΟ 37 Βασανιστήρια και στέρση ελευθερίας, ΑΡΘΡΟ 39 Επανάταξη-Αποκατάσταση, ΑΡΘΡΟ 40 Αντιμετώπιση από τη Δικαιοσύνη.

** Λέξεις Κλειδιά: Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Ιδρυματική Παιδική Προστασία στην Ελλάδα, Δικαιώματα Παιδιών και Εφήβων στην Κλειστή Περιθάλψη

εξαρτάται άμεσα από τη σωστή εφαρμογή των σχετικών άρθρων της Σύμβασης. Εντούτοις, όμως, για τις παρούσες ανάγκες θα επικεντρωθούμε σε ορισμένα από αυτά, χωρίς ωστόσο, να παραβλέψουμε τη θεμελιώδη σημασία που έχει η εφαρμογή όλων των άρθρων της Σύμβασης για την ουσιαστική πρόσπιση των δικαιωμάτων των ανηλικών ατόμων.

1. Ο «γονεϊκός» ρόλος του κράτους στη φροντίδα παιδιών που απομακρύνονται από το οικογενειακό περιβάλλον

a. Η Ιδρυματική φροντίδα ως εναλλακτική μορφή παιδικής προστασίας

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Άρθρο 20) αναφέρεται στην ανάγκη προστασίας του παιδιού από το Κράτος, όταν το ίδιο στερείται οικογενειακού περιβάλλοντος ή επιβάλλεται για το δικό του συμφέρον η απομάκρυνση του από αυτό. Στο εν λόγω άρθρο γίνεται, επίσης, αναφορά στη μορφή την οποία μπορεί να πάρει η επιμέλεια του παιδιού με βάση την ισχύουσα νομοθεσία σε κάθε Κράτος-Μέλος της. Πιο συγκεκριμένα:

1. Κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του Κράτους.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προβλέπουν γι' αυτό το παιδί μια εναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική τους νομοθεσία.

3. Αυτή η επιμέλεια μπορεί να έχει, μεταξύ άλλων, τη μορφή της τοποθέτησης σε μία οικογένεια, της ΚΑΦΑΛΗ του ισλαμικού δικαίου, της υιοθεσίας ή σε περίπτωση ανάγκης, της τοποθέτησης σε ένα κατάλληλο για την περίπτωση ίδρυμα για παιδιά. Κατά την επιλογή ανάμεσα σ' αυτές τις λύσεις, λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ανάγκη μιας συνέχειας στην εκπαίδευση του παιδιού, καθώς και η εθνική, θρησκευτική, πολιτιστική και γλωσσολογική καταγωγή του.

Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε, το άρθρο ορίζει τέσσερις μορφές εναλλακτικής παιδικής προστασίας δηλαδή: 1) την αναδοχή, 2) την Kafalah που ισχύει στο Ισλαμικό Δίκαιο, 3) την υιοθεσία και 4) την τοποθέτηση σε ίδρυμα. Όλες οι παραπάνω μορφές παιδικής προστασίας, με εξαίρεση την Kafalah που αφορά χώρες όπου ισχύει το Ισλαμικό Δίκαιο, απαντώνται σχεδόν σε όλα τα κράτη του κόσμου, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, και ανάλογα με την ισχύουσα κοινωνική πολιτική. Σ' αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να λαμβάνονται πάντα υπόψη τόσο οι εκπαιδευτικές ανάγκες του παιδιού, όσο και η διατήρηση της θρησκευτικής, πολιτιστικής και γλωσσολογικής του καταβολής. Με άλλα λόγια, το ευρύτερο πολιτισμικό περιβάλλον του ανήλικου.

Η Σύμβαση, λοιπόν, περιλαμβάνει την ιδρυματική φροντίδα ως εναλλακτική μορφή παιδικής προστασίας, αναγνωρίζοντας έτσι, το σημαντικό και σπουδαίο ρόλο που διαδραματίζει ή μπορεί να παίξει στην προστασία του παιδιού και του εφήβου. Ωστόσο, όμως, αυτό το είδος προστασίας για τα παιδιά που στερούνται οικογενειακού περιβάλλοντος ή εκείνα που βρίσκονται γενικότερα σε κίνδυνο ή ανάγκη, όπως ρητά αναφέρεται στη Σύμβαση, θα πρέπει να επιλέγεται μόνο σε περιπτώσεις όπου υπάρχει ουσιαστική ανάγκη. Επιπροσθέτως, η επιλογή της τοποθέτησης ενός παιδιού στην κλειστή περιθαλψη, θα συμπληρώναμε, ότι αποτελεί, επίσης, μια αναγκαία λύση σε περιπτώσεις όπου έχουν διερευνηθεί και αποκλειστεί άλλες μορφές προστασίας του ανήλικου και σε συνάρτηση πάντα με την καταλληλότητα του ιδρυματικού πλαισίου, βάσει των προσωπικών αναγκών του παιδιού. Όπως φαίνεται, όμως, η ευθύνη για τον ορισμό της περίπτωσης ως αναγκαίας για τοποθέτηση σε ίδρυμα καθώς και η καταλληλότητα του χώρου εναποτίθεται στα συμβαλλόμενα Κράτη-Μέλη. Σ' αυτό το σημείο, λοιπόν, κρίνεται απαραίτητο να δούμε πως γίνεται η παροχή ιδρυματικής φροντίδας για παιδιά στην Ελλαδικό χώρο.

β. Η Ελλάδα ως φορέας παροχής υπηρεσιών κλειστής παιδικής προστασίας

Στην Ελλάδα, οι φορείς που παρέχουν ιδρυματική φροντίδα για παιδιά και νέους διακρίνονται με βάση τα προγράμματα και τις υπηρεσίες που προσφέρουν στον πληθυσμό στον οποίο απευθύνονται. Γενικά, η διάκριση αυτή περιλαμβάνει κατηγορίες παιδιών με: 1) κοινωνικοοικονομικά προβλήματα, 2) αναπηρίες, και 3) προβλήματα ένταξης και προσαρμογής (Madge1994, Αμίτσης2001). Μια πραγματοποιηθείσα έρευνα σε 13 ευρωπαϊκές χώρες, με θέμα τα ιδρύματα για παιδιά και νέους, κατέδειξε ότι οι λόγοι τοποθέτησης ενός παιδιού σε ίδρυμα στην Ελλάδα δεν διαφέρουν σημαντικά από άλλες ευρωπαϊκές χώρες (Madge1994). Ως αιτίες απομάκρυνσης από το οικογενειακό περιβάλλον μπορούμε να θεωρήσουμε τους παρακάτω παράγοντες οι οποίοι συχνά λειτουργούν συνδυαστικά:

- κακοποίηση-παραμέληση (σωματική, σεξουαλική, κ.ά)
- έλλειψη εναλλακτικής κηδεμονίας λόγω αδυναμίας άσκησης γονεϊκού ρόλου
- γονείς με χρόνια νοσήματα (ψυχικά, σωματικά) και κοινωνικοοικονομικά προβλήματα
- παραβατική συμπεριφορά (ιδίως τα αγόρια)
- ηθικός κίνδυνος για τα κορίτσια
- παιδιά εκτός γάμου προερχόμενα από μονογονεϊκές οικογένειες με οικονομικά κ.ά σοβαρά προβλήματα
- ορφανά παιδιά, εγκαταλελειμμένα ή παιδιά διαλυμένων οικογενειών με επιπρόσθετα προβλήματα
- εκπαιδευτικοί λόγοι (κυρίως παιδιά που ζουν σε απομακρυσμένες-δύσβατες νησιωτικές ή ορεινές- περιοχές και αντιμετωπίζουν επιπρόσθετα οικογενειακά προβλήματα)

Τα τελευταία χρόνια, λόγω της αύξησης του αριθμού των μεταναστών και των προσφύγων στην Ελλάδα καθώς και των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν στην προσπάθεια ένταξης τους στην ελληνική κοινωνία παρατηρείται μια τάση εισαγωγής αλλοδαπών παιδιών σε ιδρύματα παιδικής προστασίας. Αναφερόμαστε έτσι, σε μια ιδιαίτερα αξιοσημείωτη κατηγορία παιδιών η οποία περιλαμβάνει ανήλικα άτομα προερχόμενα από οικογένειες προσφύγων ή μεταναστών, ασυνόδευτα παιδιά και νέους, παιδιά παλιννοστούτων Ελλήνων από τις χώρες των πρώην Σοβιετικής Ένωσης και ομογενείς από την Αλβανία. Η Σύμβαση αποδίδει μεγάλη σημασία (Άρθρα 10, 14, 22, 30) στις ψυχοκοινωνικοπολιτισμικές ανάγκες αυτών των ομάδων του ανήλικου πληθυσμού και στην κάλυψη τους με τρόπο που να μην βλάπτει το συμφέρον του παιδιού.

Ωστόσο, η απουσία συστηματικής και υποχρεωτικής καταγραφής του παιδικού πληθυσμού στα Ιδρύματα- ιδιαίτερα εκείνα του ιδιωτικού τομέα- από το Κράτος, αφήνει πολλά κενά και ασάφειες ως προς την υπάρχουσα κατάσταση. Σημειωτέον ότι η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία δεν διαθέτει, μέχρι σήμερα, ειδική κατηγορία για τον αριθμό, τις ηλικίες, το φύλο, την εθνικότητα και άλλα χαρακτηριστικά των παιδιών-εφήβων που εισέρχονται σε πλαίσια κλειστής περίθαλψης, στοιχεία απαραίτητα για την εκτίμηση της κατάστασης όπως προαναφέραμε.

Μια άλλη διάκριση των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας αφορά το νομικό καθεστώς στο οποίο υπόκεινται τα πλαίσια αυτά. Πιο συγκεκριμένα, οι φορείς παροχής κλειστής παιδικής φροντίδας διακρίνονται σε:

- Δημόσια Ιδρύματα και Οργανισμούς. Στους κρατικούς φορείς μπορεί να ανήκουν οργανισμοί ή ιδρύματα τα οποία διατηρούν μια σχετική αυτονομία σε συνάρτηση με το νομικό καθεστώς τους.
- Ιδιωτικά Μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα και Εθελοντικοί Φορείς, συμπεριλαμβανομένων των εκκλησιαστικών ιδρυμάτων, ορφανοτροφείων, φιλανθρωπικών συλλόγων, σωματείων κ.ά. Η Ελλάδα συγκαταλέγεται στα κράτη της Νότιας Ευρώπης (π.χ. Ιταλία, Ισπανία, Πορτογα-

λία), όπου το προνοιακό μοντέλο κοινωνικών υπηρεσιών χαρακτηρίζεται ως υπολειμματικό και στο οποίο ο Ιδιωτικός Μη Κερδοσκοπικός Τομέας διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο στην παροχή ιδρυματικής προστασίας. Αυτές οι χώρες χαρακτηρίζονται, επίσης, από μία μακρόχρονη παράδοση παροχής ιδρυματικής φροντίδας από Εκκλησιαστικούς Φορείς. Όπως αναφέρει ο Sellick (1998), εκτός από την έντονη παρουσία της Εκκλησίας ως κοινωνικός φορέας παροχής υπηρεσιών κλειστής φροντίδας στις προαναφερθείσες μεσογειακές χώρες, τα σημερινά ιδιωτικά ιδρύματα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα συνεχίζουν να προσανατολίζονται στη διατήρηση του υπάρχοντος καθεστώτος, αποφεύγοντας συστηματικά να στρέψουν τις δραστηριότητες τους σε άλλες εναλλακτικές μορφές προστασίας ή φροντίδας. Ως ένα επιπρόσθετο εμπόδιο στο σχεδιασμό και την εφαρμογή καινοτόμων προγραμμάτων από τα σημερινά ιδρύματα παιδικής προστασίας καταγράφεται η αντίσταση των ίδιων των εργαζομένων στους χώρους αυτούς απέναντι σε καινοτόμες αλλαγές, επειδή ανησυχούν ή φοβούνται για το εργασιακό καθεστώς τους. (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου 1993, Pringle 1998)

Από την άλλη, αν και η Ελλάδα δείχνει, γενικά, να συμβαδίζει με την κυρίαρχη πτωτική τάση που επικρατεί αρκετά χρόνια τώρα στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη, τόσο ως προς τον αριθμό των ιδρυμάτων όσο και ως προς τον αριθμό των παιδιών που τοποθετούνται σ' αυτά, ωστόσο αυτή η εικόνα δεν συνεπάγεται τη βελτίωση, κατ' ανάγκη, των άλλων υπηρεσιών παιδικής προστασίας (π.χ. αναδοχής ή υιοθεσίας) ή τη βελτίωση του όλου συστήματος της Πρόνοιας για το Παιδί συμπεριλαμβανομένης και της υποστήριξης του οικογενειακού του περιβάλλοντος.

Μπορούμε, λοιπόν, να συμπεράνουμε ότι το Ελληνικό Κράτος, με την ισχύουσα πολιτική που εφαρμόζει σε θέματα Παιδικής Πρόνοιας, συνεχίζει να ενισχύει και να δίνει προτεραιότητα στην ιδρυματική φροντίδα, εμφανίζοντας την ως κύρια εναλλακτική μορφή παιδικής προστασίας. Ως συνέπεια αυτής της πολιτικής είναι, θα λέγαμε, η συστηματική παραμέληση άλλων μορφών παιδικής προστασίας, γεγονός που αντίκειται τελικά, στις απαιτήσεις του άρθρου 20 της παρούσας Σύμβασης.

2. Η σημασία της επικοινωνίας μεταξύ παιδιών και γονέων ή προσώπων αναφοράς

Στο επίκεντρο της Σύμβασης βρίσκονται πάντα οι γονείς και η οικογένεια με την ευρύτερη έννοια του όρου. Η Σύμβαση δίνει μεγάλη έμφαση στο ρόλο της οικογένειας ως πρωτογενούς πηγής προστασίας των παιδιών τονίζοντας, ιδιαίτερα, το γεγονός ότι το οικογενειακό περιβάλλον αποτελεί τον καλύτερο χώρο για την υγιή ψυχοσυναισθηματική και διανοητική ανάπτυξη του παιδιού και συνεπώς τα παιδιά δεν θα πρέπει να αποχωρίζονται από τους γονείς τους. Ωστόσο, η απομάκρυνση ενός παιδιού από το οικογενειακό περιβάλλον, με τη συγκατάθεση του γονέα ή άλλου αρμόδιου προσώπου ή οργάνου, και η τοποθέτηση του σε ίδρυμα δεν θα πρέπει να λειτουργεί τιμωρητικά ως προς την επαφή των μελών της οικογένειας μεταξύ τους. Για το σκοπό αυτό, η εν λόγω Σύμβαση στο Άρθρο 9, παρ. 3, αναφέρει ότι:

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού που ζει χωριστά από τους γονείς του ή από τον έναν από αυτούς να διατηρεί κανονικά προσωπικές σχέσεις και να έχει άμεση επαφή με τους δύο γονείς του, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του παιδιού.

Σ' αυτήν την παράγραφο, λοιπόν, τα παιδιά, που για ορισμένους λόγους ζουν χωριστά από τους γονείς τους, έχουν το δικαίωμα να διατηρούν προσωπική επαφή μαζί τους σε τακτική βάση, με εξαίρεση τις περιπτώσεις εκείνες όπου η επικοινωνία θα ήταν αντίθετη προς στο συμφέρον του ίδιου του παιδιού. Το άρθρο τονίζει έτσι, την καλλιέργεια και διατήρηση των οικογενειακών δεσμών ως βασική προϋπόθεση για την καλή υγεία των παιδιών. Άλλωστε, πολλοί μελε-

ητές αλλά και επαγγελματίες υγείας-πρόνοιας που εργάζονται σε χώρους κλειστής παιδικής προστασίας έχουν υποστηρίξει αυτήν την ανάγκη επικοινωνίας ανάμεσα στα παιδιά και τους γονείς ή άλλα πρόσωπα υπεύθυνα για τη φροντίδα τους. (Madge 1994, Tolfree 1995, Hill 2000)

Όσον αφορά τα εμπόδια στην επικοινωνία γονέων-παιδιών, αυτά μπορεί να οφείλονται σε παράγοντες αντικειμενικούς (π.χ. απόσταση από το χώρο του Ιδρύματος σε περιπτώσεις προσφύγων ή γονέων που ζουν σε απομακρυσμένες γεωγραφικά περιοχές κ.λ.π.) ή σε λόγους που επιβάλλουν την προστασία του παιδιού από ακατάλληλους γονείς (γονιούς με επικίνδυνη συμπεριφορά). Ένας άλλος παράγοντας σχετίζεται με τη στάση και τη συμπεριφορά του προσωπικού των Ιδρυμάτων απέναντι στους γονείς, που συχνά χαρακτηρίζονται ως «κακοί», «άσπλαχνοι» ή «αδιάφοροι» από τα μέλη του προσωπικού. Όπως αποκαλύπτει μια παλαιότερη Ελληνική έρευνα σε μονάδα κακοποίησης-παραμέλησης (Αγάθωνος 1988, 1993) η ίδια η συμπεριφορά του προσωπικού του Ιδρύματος μπορεί να αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα προς την κατεύθυνση της επικοινωνίας γονέων και παιδιών. Με βάση τα πορίσματα αυτής της έρευνας, το προσωπικό με τη στάση του λειτουργούσε ανταγωνιστικά προς τους γονείς, ενώ δυσκολευόταν να κατανοήσει τις βαθύτερες ανάγκες των γονέων, καθώς επίσης τους λόγους που τους οδήγησαν σε ανάρμοστη συμπεριφορά απέναντι στο παιδί τους.

Δυστυχώς, λόγω έλλειψης συστηματικής έρευνας στον τομέα αυτό, είναι άγνωστο σε ποίο βαθμό επιτρέπεται ή παρεμποδίζεται η επικοινωνία των παιδιών με τους γονείς ή άλλα πρόσωπα του οικογενειακού περιβάλλοντος (αδελφία, συγγενείς) και με ποιο τρόπο ή μεθόδους εφαρμόζεται εν τέλει η αρχή που διαπνέει το άρθρο 9 της Σύμβασης από τα Ελληνικά Ιδρύματα. Παραταύτα, θα μπορούσαν να τεθούν ορισμένα ερωτήματα για παραπέρα προβληματισμό και μελέτη στο θέμα, όπως:

- Η συχνότητα της επικοινωνίας (εβδομαδιαία, δεκαπενθήμερη, μηνιαία)
- Το είδος της επικοινωνίας μεταξύ των γονέων ή κηδεμόνων και των παιδιών που ζουν σε Ιδρύματα π.χ άμεση (επισκέψεις, συναντήσεις εντός/εκτός ιδρύματος), έμμεση (τηλεφωνήματα, γράμματα), συνδυασμός.
- Η ποιότητα των σχέσεων γονέων-παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα. (π.χ θερμή, αδιάφορη, ψυχρή, καταπιεστική, κ.ά)
- Ο βαθμός, το είδος επικοινωνίας με άλλα συγγενικά πρόσωπα (π.χ. αδελφία, θείοι, κ.λ.π.)
- Τα εμπόδια που παρεμβάλλονται στην επικοινωνία με τους γονείς ή άλλα πρόσωπα σημαντικά για το παιδί (νόμος, καταστατικό ιδρύματος, απόσταση ιδρύματος-τόπου κατοικίας της οικογένειας, παρεμπόδιση προσωπικού, άρνηση του παιδιού-εφήβου για επικοινωνία κ.ά)
- Η δυνατότητα επικοινωνίας – ανάπτυξης σχέσεων του παιδιού με άτομα από το προσωπικό (πρόσωπο αναφοράς) όταν απουσιάζει ή δεν υπάρχει γονιός ή άλλος υπεύθυνος γι' αυτό. (π.χ. εγκατάλειψη, πρόσφυγες, ασυνόδευτα παιδιά και νέοι, κ.ά)

3. Η προστασία του παιδιού από κακοποίηση-παραμέληση

Το Άρθρο 19 της Σύμβασης αφορά, γενικά, την προστασία του παιδιού από διάφορες μορφές κακοποίησης και παραμέλησης. Συνοπτικά μπορούμε να διακρίνουμε δύο είδη κακοποίησης-παραμέλησης στην κλειστή περίθαλψη:

- Κακοποίηση-παραμέληση ανήλικου από ενήλικο (άτομα από το προσωπικό ή ενήλικα οικότροφο)
- Κακοποίηση ανήλικου από ανήλικο ('bullying': διάφορες μορφές βίας ή επιθετικής συμπεριφοράς από ανήλικο σε άλλο ανήλικο.)

Στην Ελλάδα, όπως ευστοχώς παρατηρεί η Αγάθωνος-Γεωργοπούλου (1998), τα θέματα που αφορούν την κακοποίηση ή παραμέληση των παιδιών από τους γονείς τους ή άλλους ενήλικες αποτελούν συχνά κοινωνικό ταμπού και δύσκολα αποκαλύπτονται. Φαίνεται ότι η ίδια αντίληψη

και νοοτροπία διαπερνά, επίσης, ορισμένα ιδρύματα, δημόσια ή ιδιωτικά, (φιλανθρωπικά σωματεία, «ορφανοτροφεία» εκκλησιαστικού ή άλλου τύπου κ.ά.) όπου η πρόσβαση ατόμων εκτός περιβάλλοντος δεν είναι πάντα εύκολη και πιθανότατα επιθυμητή από τη διοίκηση του ιδρύματος. Τα ιδρύματα αυτά διατηρούν τον κλειστό χαρακτήρα τους, χαρακτηριζόμενα ως κλειστά συστήματα ως προς τη ροή της επικοινωνίας με το εξωτερικό-ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και κατά συνέπεια θεωρούνται πιο επιρρεπή στην εμφάνιση φαινομένων κακοποίησης ή παραμέλησης στο εσωτερικό τους.

Σήμερα, στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες, όπου η σύνθεση του πληθυσμού των ιδρυμάτων περιλαμβάνει παιδιά στην προεφηβική ή εφηβική ηλικία με συναισθηματικά προβλήματα ή διαταραχές συμπεριφοράς, τα προβλήματα κακοποίησης/παραμέλησης στην κλειστή περίθαλψη είναι ιδιαίτερα έντονα. (Madge 1994, Hill 2000) Στην Ελλάδα, πάλι, εμπειρικά δεδομένα καταδεικνύουν την απουσία ενημέρωσης και εκπαίδευσης του προσωπικού των ιδρυμάτων στην αντιμετώπιση φαινομένων κακοποίησης/παραμέλησης ή επιθετικής συμπεριφοράς σε ανήλικο από άλλο ανήλικο μέλος (bullying) με αποτέλεσμα το πρόβλημα να παίρνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις. Μία έρευνα σε ελληνικό δημόσιο ίδρυμα για αγόρια, επισήμανε το ρόλο του προσωπικού ως προς την εκδήλωση κακοποιητικής συμπεριφοράς στο περιβάλλον του ιδρύματος (Βασιλιάς, Γεωργούδη και Σταυριανάκη, 1996, Σταυριανάκη, 1996). Σύμφωνα, λοιπόν, με την έρευνα, η σεξουαλική θυματοποίηση μικρότερων παιδιών από μεγαλύτερα αγόρια σχετιζόταν άμεσα με παράγοντες όπως:

1. Η αναχρονιστική λειτουργία των ιδρυμάτων στα οποία δεν υφίσταται ηλικιακός διαχωρισμός, ενώ, ο υψηλός αριθμός των φιλοξενούμενων παιδιών με συνυπάρχοντα ψυχοκοινωνικά και ψυχοπαθολογικά προβλήματα, ήταν ένας ακόμη επιβαρυντικός παράγοντας, ο οποίος ενίσχυσε την εμφάνιση φαινομένων σεξουαλικής απόκλισης. **2.** Έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού και παροχής υπηρεσιών που θα μπορούσε να διαχειριστεί ζητήματα που συνδέονται με τη σεξουαλικότητα ως φυσιολογικό φαινόμενο. **3.** Το σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης / εξάντλησης (burnout syndrome). **4.** Η απουσία εναλλακτικής προοπτικής και η χρόνια παραμονή παιδιών και εφήβων στο ίδρυμα. **5.** Η ύπαρξη ακατάλληλου μάνταζμεντ.

Η ύπαρξη των παραπάνω αρνητικών παραγόντων ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για την εκδήλωση φαινομένων κακοποίησης και παραμέλησης στο εσωτερικό ενός κλειστού πλαισίου. Εντούτοις, η παντελής έλλειψη επιστημονικών μελετών στον ελλαδικό χώρο για τις διαστάσεις που λαμβάνει το πρόβλημα της κακοποίησης/παραμέλησης του ανήλικου πληθυσμού στα ιδρύματα είναι μία τραγική επισήμανση. Απ' την άλλη, πάλι, η ανεπάρκεια ή η ακαταλληλότητα των υπαρχόντων κρατικών ελεγκτικών μηχανισμών για τον έλεγχο και την αποτελεσματική αντιμετώπιση τέτοιων φαινομένων, καθιστά ουσιαστικά, το Κράτος ως τον επίσημο φορέα παιδικής κακοποίησης καθώς επιτρέπει στον «εαυτό» του να αναπαράγει το ρόλο του κακοποιητικού γονέα σε θεσμικό επίπεδο.

4. Το δικαίωμα των παιδιών στην ελεύθερη έκφραση και συμμετοχή

Το δικαίωμα των παιδιών να «ακούγονται» καθώς και το δικαίωμα της «συμμετοχής» αποτελούν την πιο καινοτόμα-νεωτεριστική Αρχή η οποία διαπερνά όλο το πνεύμα της Σύμβασης. Ουσιαστικά, εδώ, διακρίνουμε δύο ενόπτες θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων:

- a. Το Δικαίωμα στην ελευθερία της σκέψης, της έκφρασης της γνώμης, και κατ' επέκταση της διατύπωσης παραπόνων ή καταγγελίας όταν τα δικαιώματα καταπατούνται ή δεν προστατεύονται επαρκώς και
- b. Το Δικαίωμα της συμμετοχής σε ποικίλες δραστηριότητες και ομάδες και η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι.

Ο ιδρυματικός χώρος στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται σε μεγάλο βαθμό ως ανομοιογενής, λό-

γω, ουσιαστικά, της έλλειψης ενός σύγχρονου θεσμικού πλαισίου που να αφορά βασικές αρχές λειτουργίας όλων των ιδρυμάτων (Δημόσιων και Ιδιωτικών). Ωστόσο, παρά την ύπαρξη ανομοιογένειας και την ιδιαιτερότητα του κάθε φορέα, όπως επίσης τη διαφορετική σύσταση ή τους σκοπούς λειτουργίας του, φαίνεται ότι το μοντέλο της κλειστής περίθαλψης στην Ελλάδα και η πολιτική που ακολουθείται σε θέματα που αφορούν το δικαίωμα των παιδιών στην ελεύθερη έκφραση και τη συμμετοχή, παρουσιάζει ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:

- Στην Ελλάδα δεν παρέχεται θεσμοθετημένα η δυνατότητα στα παιδιά και τους εφήβους που διαβιούν σε ιδρύματα να εκφράσουν παράπονα, διαμαρτυρίες ή καταγγελία σε άτομα εμπιστοσύνης, εκτός του προσωπικού των ιδρυμάτων, σε περίπτωση που δεν λαμβάνουν κατάλληλη φροντίδα, παραβιάζεται κάποιο δικαίωμα τους, υπάρχει κίνδυνος για κακοποίηση οποιασδήποτε μορφής (σωματική, σεξουαλική, συναισθηματική) ή παραμέληση ή τέλος έχει τελεστεί εις βάρος τους ανάρμοστη συμπεριφορά.
- Ο τρόπος με τον οποίο εκφράζουν τα παιδιά τα παράπονα τους είναι κυρίως προφορικός, ενώ σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις γίνεται εγγράφως. Επίσης, δεν υπάρχουν ειδικές φόρμες ή κουτιά παραπόνων για το σκοπό αυτό, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα διατήρησης της ανωνυμίας τους σε περίπτωση καταγγελίας. (Madge1994)
- Στις ελάχιστες περιπτώσεις όπου το ίδρυμα απασχολεί επιστημονικό προσωπικό, όπως κοινωνικούς λειτουργούς ή άλλους επιστήμονες, η εργασιακή τους εξάρτηση από το Φορέα κυρίως ιδιωτικού μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα- περιορίζει σε μεγάλο βαθμό τον αδιάβλητο και ανεξάρτητο ρόλο που θα πρέπει να έχουν στο περιβάλλον αυτό.
- Μέχρι πρόσφατα απουσίαζαν οι ανεξάρτητες υπηρεσίες παραπόνων διαθέσιμες στα παιδιά και τους γονείς ή κηδεμόνες τους, όπως υπάρχουν από πολλών ετών σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Στο πλαίσιο της ανεξάρτητης αρχής του Συνηγόρου του Πολίτη, από τον Ιούλιο του 2003 και με βάση το Νόμο 3094, υλοποιείται και στην Ελλάδα ο διεθνώς αναγνωρισμένος θεσμός του Συνηγόρου του Παιδιού με τη δημιουργία του Κύκλου Δικαιωμάτων του Παιδιού, ο οποίος έχει αρμοδιότητα να διερευνά και να διαμεσολαβεί σε θέματα παραβιάσεων των δικαιωμάτων του παιδιού τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων φορέων και οικογενειών.
- Πόσο γνωστή είναι όμως αυτή η νέα Υπηρεσία στα παιδιά που διαβιούν στα ιδρύματα και στις οικογένειές τους; Συχνά τα άτομα αυτά στερούνται κατάλληλης ενημέρωσης από το ίδρυμα ή άλλο αρμόδιο φορέα ή ακόμα και το προσωπικό μερικές φορές δεν γνωρίζει την ύπαρξη τέτοιων υπηρεσιών ή δεν δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για ενημέρωση.

Σε μία έρευνα στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας στο προσωπικό δύο Ιδρυμάτων του πρώην Εθνικού Οργανισμού Πρόνοιας («Άγιος Ανδρέας», Ειδική Επαγγελματική Σχολή «Αγία Βαρβάρα») για τα υποκειμενικά δικαιώματα(π.χ. ελευθερία έκφρασης, διακίνησης ιδεών, συνειδησίας, συλλογικής δράσης, προσασίας ιδιωτικής ζωής και αξιοπρέπειας, πληροφόρησης, ελεύθερου χρόνου, προσασίας από οποιαδήποτε μορφή βίας) με βάση τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, παρατηρήθηκε ότι το πλέον παραμελημένο δικαίωμα αφορούσε το δικαίωμα της πρόσβασης στην πληροφόρηση(Οικονόμου 1999). Το προσωπικό και των δύο Ιδρυμάτων δε θεωρούσε σημαντικό να ληφθεί κάποια μέριμνα για τη διάδοση της πληροφόρησης πλην ελάχιστων, βεβαίως, περιπτώσεων. Τα πορίσματα αυτής της έρευνας δείχνουν να ενισχύεται, εν τέλει, η αρνητική εικόνα που επικρατεί ως προς την στάση του προσωπικού και της διοίκησης των ιδρυμάτων απέναντι σε θέματα πληροφόρησης και ενημέρωσης των ανηλίκων που διαβιούν σε αυτά.

Η απουσία ή η περιορισμένη πρόσβαση στη σωστή πληροφόρηση και ενημέρωση καθώς και

η δυνατότητα συμμετοχής των παιδιών και εφήβων σε διάφορες δραστηριότητες εντός και εκτός ιδρύματος μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά την ικανότητά τους να λειτουργήσουν μελλοντικά ως υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες της κοινωνίας. Με αφορμή, λοιπόν, τα παραπάνω, θα μπορούσαν να τεθούν τα εξής ερωτήματα για διερεύνηση της υπάρχουσας κατάστασης σε κλειστά πλαίσια για ανήλικους πολίτες, όπως:

- Κατά πόσο το δικαίωμα των παιδιών στην ελεύθερη έκφραση και συμμετοχή εφαρμόζεται σε χώρους κλειστής περιθάλψης για παιδιά και εφήβους ή νέους.
- Αν το περιβάλλον δημιουργεί κατάλληλες προϋποθέσεις και συνθήκες ώστε τα παιδιά και οι έφηβοι να εκφράσουν την προσωπική τους άποψη, τα συναισθήματά τους και να συμμετέχουν σε δραστηριότητες ή/και ομάδες.
- Με ποιες μεθόδους και μέσα-τεχνικές ενισχύεται/ενθαρρύνεται το παιδί στην ανάπτυξη προσωπικής γνώμης και συμμετοχής σε δραστηριότητες ή ομάδες εντός και εκτός χώρου. (π.χ αν υπάρχουν σχέδια εξατομικευμένης φροντίδας, στα οποία συμμετέχουν τα παιδιά, αν συμμετέχουν σε ομάδες προσωπικού, αν υπάρχει εκπροσώπηση παιδιού σε ομάδες καθηκόντων-αρμοδιοτήτων στο εσωτερικό του ιδρύματος κ. ά)
- Αν λαμβάνονται υπόψη όλες οι ηλικιακές κατηγορίες και οι ανάγκες που απορρέουν από τα διαφορετικά στάδια ανάπτυξης του παιδιού όπως η Σύμβαση ορίζει.
- Αν γίνονται διακρίσεις εις βάρος παιδιών λόγω ηλικίας, θρησκευτικών πεποιθήσεων, εθνικότητας ή ιδιαίτερων αναγκών με αποτέλεσμα να μην μπορούν να εξασκήσουν τα δικαιώματά τους.
- Αν υπάρχει σαφής περιγραφή των δικαιωμάτων και ευθυνών των οικοτρόφων και των γονέων τους στο καταστατικό των ιδρυμάτων ή στον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας τους, κατά την εισαγωγή, παραμονή και έξοδο από αυτά.
- Αν ενημερώνεται ο γονιός και το παιδί για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κατά τη διαμονή του τελευταίου στο ίδρυμα.
- Ποιος διαφυλάσσει τα δικαιώματα του παιδιού και παρεμβαίνει σε περίπτωση παραβίασης, ελλιπούς ή ανεπαρκούς εφαρμογής από μέλη του προσωπικού ή/και τους θεσμούς του ιδρύματος ή άλλους οικότροφους.
- Ο ρόλος του Κοινωνικού Συμβούλου, που λειτουργεί αρκετά χρόνια τώρα σε επίπεδο Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, ως ανεξάρτητο όργανο ελέγχου της λειτουργίας των Ιδιωτικών Ιδρυμάτων, συνήθως περιορίζεται σε θέματα γραφειοκρατικά και νομιμότητας (π.χ άδεια λειτουργίας), χωρίς να λαμβάνει υπόψη του δικαιώματα που σχετίζονται με τις επιθυμίες και ανάγκες των παιδιών, το σεβασμό της αξιοπρέπειάς τους από το προσωπικό, τις σχέσεις προσωπικού-παιδιών, την πρόσβαση στην ενημέρωση, τον ελεύθερο χρόνο και γενικότερα τον τρόπο ζωής τους. Σπανίως τα παιδιά αλλά και το προσωπικό ενός ιδρύματος γνωρίζουν την ύπαρξη και το ρόλο του Κοινωνικού Συμβούλου σ' αυτό.

5. Η αναγκαιότητα για συνεχή έλεγχο της ποιότητας της παρεχόμενης φροντίδας από τα πλαίσια κλειστής παιδικής προστασίας

Ένα άλλο σημαντικό άρθρο της Σύμβασης αναφέρεται στην ανάγκη περιοδικού ελέγχου της προσφερόμενης φροντίδας προς το παιδί. Πιο αναλυτικά, το **Άρθρο 25** δηλώνει ότι:

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί, που τοποθετήθηκε από τις αρμόδιες αρχές σε μία οικογένεια, με σκοπό την παροχή φροντίδας, προστασίας ή θεραπείας της σωματικής ή πνευματικής του υγείας, το δικαίωμα σε μία περιοδική αναθεώρηση της παραπάνω θεραπείας και κάθε άλλης περίπτωσης σχετικής με την τοποθέτησή του.

Το παρόν άρθρο, αν και δεν αφορά άμεσα τα παιδιά που ζουν σε Ίδρυμα, εντούτοις, θα μπο-

ρούσε κάλλιστα να είναι εφαρμόσιμο και σ' αυτήν την κατηγορία. Σ' αυτό το άρθρο, τονίζεται η σημασία και η αναγκαιότητα ενός περιοδικού ελέγχου των αιτιών που οδήγησαν στην επιλογή της τοποθέτησης του παιδιού στο συγκεκριμένο περιβάλλον.

Σε αντιστοιχία με τα ιδρύματα, ουσιαστικός στόχος παραμένει και εδώ, η συνεχής επανεξέταση θεμάτων που αφορούν το βαθμό καταλληλότητας των εξατομικευμένων υπηρεσιών προς τον ανήλικο ώστε να αποφεύγονται αρνητικά χαρακτηριστικά που διακρίνουν κυρίως τα ιδρυματικά πλαίσια στην Ελλάδα, όπως: 1) η μακρόχρονη παραμονή των παιδιών στην κλειστή περίθαλψη, 2) η έλλειψη σχεδιασμού και υλοποίησης εξατομικευμένου πλάνου φροντίδας και αναγκών του ανηλίκου και 3) η πλημμελής ή ανύπαρκτη προετοιμασία των ανηλίκων για την μετάβαση τους στην ενήλικη ζωή και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Οι παραπάνω παράγοντες, συχνά, χαρακτηρίζονται ως υπεύθυνοι για τον ιδρυματισμό και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Η Ελλάδα ως επίσημος φορέας παροχής κλειστής φροντίδας σε παιδιά και εφήβους, συγκαταλέγεται ανάμεσα στις ελάχιστες αναπτυγμένες χώρες στην Ευρώπη που παρουσιάζει μέχρι σήμερα ακόμη, μια τέτοια εικόνα. Όπως δε αναφέρει ο Sellick (1998), η μακρόχρονη παραμονή και η έλλειψη εξατομικευμένου πλάνου φροντίδας για το κάθε παιδί είναι χαρακτηριστικά που απαντώνται, ως επί το πλείστον, σε αναπτυσσόμενες χώρες.

Συμπεράσματα-Προτάσεις

Το Ελληνικό Κράτος, ως γνωστόν, επικύρωσε τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού το έτος 1992 (Ν 2101, ΦΕΚ 192/2-12-1992) ενσωματώνοντας την, έτσι, στην εθνική μας νομοθεσία. Με τη ρύθμιση αυτή, ο Επαγγελματίας Υγείας-Πρόνοιας στο χώρο της Παιδικής Προστασίας διαθέτει, πλέον, ένα πολύτιμο εργαλείο διαφύλαξης και προάσπισης των δικαιωμάτων των ανηλίκων, το οποίο μπορεί και οφείλει να χρησιμοποιήσει σε περιπτώσεις που διαπιστώνει παραλήψεις ή παραβιάσεις στην εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού σε χώρους κλειστής περίθαλψης.

Όσον αφορά, όμως, την έρευνα για την εφαρμογή της εν λόγω Σύμβασης σε πλαίσια κλειστής προστασίας, διαπιστώνουμε ότι το Ελληνικό Κράτος παραμελεί συστηματικά τον τομέα αυτό. Ως συνήθεις αιτίες προβάλλονται η έλλειψη κονδυλίων για χρηματοδότηση ερευνητικών μελετών ή η απουσία ενός γενικότερου σχεδιασμού ερευνητικών προγραμμάτων και υλοποίησης σε ιδρύματα παιδικής προστασίας (δημόσια ή ιδιωτικά). Απόρροια της παρούσας κατάστασης θεωρείται η περιορισμένης έκτασης εναρμόνιση της Ελλάδας με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες στον τομέα της Παιδικής Πρόνοιας και Προστασίας².

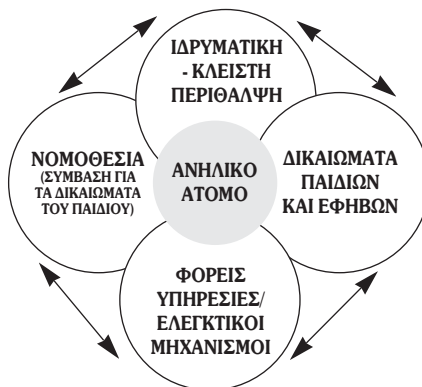
Από την άλλη, η πρόσβαση σε νέες εξελίξεις στο τομέα της κλειστής παιδικής προστασίας, φαίνεται να διαφοροποιείται με βάση τη νομική φύση των ιδρυμάτων. Με άλλα λόγια, τα κρατικά ιδρύματα μπορεί, λόγω της φύσης τους, να έχουν πιθανότητα ευκολότερη πρόσβαση στην ενημέρωση και πληροφόρηση, το αντίθετο, όμως, ισχύει για τα ιδιωτικά ιδρύματα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Για παράδειγμα, στον ιδιωτικό κοινωνικό τομέα, συχνά, παρατηρείται το φαινόμενο η άγνοια ή αποσιώπηση από το προσωπικό θεμάτων που άπτονται των δικαιωμάτων των παιδιών να σχετίζεται με την άρνηση της Διοίκησης για ενημέρωση και επιμόρφωση του προσωπικού σε αυτά, με συνέπειες ιδιαίτερα επιβλαβείς τόσο για τα παιδιά όσο και για το ίδιο το προσωπικό.

Το σχήμα 1 (Νομοθεσία, Δικαιώματα Παιδιών & Εφήβων, Ιδρυματική-Κλειστή Περιθαλψη,

2. Βλέπε επίσης: Έκθεση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (και άλλων φορέων) σε εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού: Ελλάδα, Αθήνα, 31 Μαΐου 2001.

Φορείς-Υπηρεσίες/ Ελεγκτικοί Μηχανισμοί) απεικονίζει το γενικότερο πλαίσιο στο οποίο θα πρέπει να ενταχθούν μια σειρά από μέτρα, τα οποία θα αποβλέπουν στην ουσιαστική φροντίδα του ανήλικου ατόμου το οποίο ζει μακριά από το οικογενειακό περιβάλλον. Στο παρακάτω σχήμα ο κάθε τομέας περιγράφεται με κύκλους οι οποίοι αλληλεξαρτώνται και συμμετέχουν ισομερώς έχοντας ως επίκεντρο το ανήλικο άτομο και τις ανάγκες του.

Σχήμα 1

Συνεπώς, ως μέτρα για την αντιμετώπιση της υπάρχουσας κατάστασης στον Ιδρυματικό χώρο θα μπορούσαν να προταθούν τα παρακάτω:

- Εκπαίδευση του προσωπικού των ιδρυμάτων (Κρατικών\Ιδιωτικών/Μη κυβερνητικών) στις αρχές της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.
- Εκπαίδευση των παιδιών στις αρχές της Σύμβασης.
- Συστηματική Έρευνα για τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε κρατικά και ιδιωτικά (κερδοσκοπικά ή μη) ιδρύματα.
- Λειτουργία ανεξάρτητης υπηρεσίας παραπόνων σε τοπικό επίπεδο, που να διασυνδέεται με τον Συνήγορο του Παιδιού, προσβάσιμη σε όλα τα παιδιά, τους νέους και τις οικογένειες τους.
- Αναβάθμιση και ενίσχυση του ρόλου του Κοινωνικού Συμβούλου στις Διευθύνσεις Κοινωνικής Πρόνοιας των Νομαρχιών ως ανεξάρτητου ελεγκτικού οργάνου για τα ιδιωτικά ιδρύματα.
- Λειτουργία κέντρου πληροφοριών σε θέματα δικαιωμάτων του παιδιού και δυνατότητα πρόσβασης των ιδρυμάτων σε αυτό.
- Σύστημα αξιολόγησης των ιδρυμάτων, το οποίο να εμπεριέχει και τον τρόπο εφαρμογής των δικαιωμάτων των παιδιών με βάση τη Σύμβαση του ΟΗΕ και άλλων Συνθηκών για τα Δικαιώματα του Παιδιού.
- Αλλαγή θεσμικού πλαισίου για τα ιδρύματα με σαφή και λεπτομερή καθορισμό των δραστηριοτήτων τους καθώς επίσης και την εφαρμογή ή τον εκσυγχρονισμό των εσωτερικών κανονισμών λειτουργίας με θεσμοθέτηση των δικαιωμάτων των παιδιών στην κλειστή περίθαλψη. Ένα μεγάλο ποσοστό των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας δεν διαθέτει ακόμη εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας ή θεωρείται πλέον απαρχαιωμένος.

Τέλος, με την εφαρμογή των παραπάνω μέτρων και τη συστηματική και αδιάλειπτη παρακολούθηση τους από κατάλληλους ελεγκτικούς μηχανισμούς(Φορείς, Υπηρεσίες) θα μπορούσε

να επιτευχθεί η βελτίωση του τρόπου λειτουργίας των σημερινών ιδρυμάτων, ώστε να πραγματοποιηθεί και στην πράξη η πολυπόθητη εναρμόνισή μας στον τομέα των δικαιωμάτων των παιδιών με τις επιταγές των διεθνών και άλλων ευρωπαϊκών συμβάσεων³ τις οποίες κατά καιρούς επικυρώνει το Ελληνικό Κράτος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ε., (επιμ.) (1988). *Κακοποίηση-Παραμέληση Παιδιών:Εμπειρία 11 ετών*, Αθήνα, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.
- Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ε. (επιμ.) (1993). *Οικογένεια-Παιδική Προστασία -Κοινωνική Πολιτική*, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Γρηγόρης, Αθήνα.
- Agathonos-Georgoroulou, H., (1993). *Greece*. In M. J. Colton and W. Hellinckx (eds), *Child Care in the EEC: a Country Specific Guide to Foster and Residential Care*, Aldershot, Arena.
- Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ε.(επιμ.) (1998). *Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού*, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Αθήνα.
- Αμίτσης, Γ., (2001). *Αρχές Οργάνωσης και Λειτουργίας του Συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας: Το ελληνικό μοντέλο των κοινωνικών υπηρεσιών και η ευρωπαϊκή εμπειρία*, Αθήνα, Παπαζήσης.
- Βασιλιάς Α, Γεωργούδη Ν., Σταυριανάκη Μ., (1996). Θεσμός-Ίδρυμα-Ιδρυματισμό, *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 54, 39-50.
- Hill, M., (2000). The Residential Childcare Context. In M. Chakrabarti and M. Hill (eds), *Residential Childcare: International Perspectives on Links with Families and Peers*, London, JKP.
- Kahan, B., (1999). *Growing up in Groups*, London TSO.
- Madge, N., (1994). *Children in Residential Care in Europe*, London, National Children's Bureau.
- Οικονόμου, Α.,(1998). Η εφαρμογή της Συνθήκης για τα Δικαιώματα των Παιδιών σε μονάδες ιδρυματικής περίθαλψης του Εθνικού Οργανισμού Πρόνοιας, *Ευρωπαϊκό Φόρουμ: Οικογένεια-Ευρώπη-21ος Αιώνας: Όραμα και θεσμοί*, ΠΡΑΚΤΙΚΑ, Ίδρυμα για το Παιδί και την Οικογένεια.
- Pringle, K., (1998). *Children and Social Welfare in Europe*, Buckingham, Open University Press.
- Sellick, C., (1998). The use of institutional care for children across Europe, *European Journal of Social Work*, Vol.1, No.3, pp.301-310.
- Σταυριανάκη, Μ., (1996). Εμπειρία παρέμβασης για την Αναδιοργάνωση ενός Ιδρύματος Κλειστής Περιθαλψής παιδιών, *Κοινωνική Εργασία*, 44, 265-273.
- Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού*, Νόμος 2101-Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως 192, Εθνικό Τυπογραφείο της Ελλάδας 2.12.1992.
- Tolfree, D., (1995). *Roofs and Roots: The Care of Separated Children in the Developing World*, Aldershot, Arena.
- Willow, C., (1996). *Children's Rights and Participation in Residential Care*, London, National Children's Bureau.

3. Σχετικές με το θέμα Ευρωπαϊκές Οδηγίες, Συνθήκες και Συμβάσεις είναι οι ακόλουθες:

- α) Parliamentary Assembly of the Council of Europe: *Recommendation 1071(1988) on Child Welfare, Providing institutional care for infants and children*
- β) *European Convention on the exercise of children's rights* (ETS No.160/1996). Επικύρωση από το Ελληνικό Κράτος 11/9/1997